

SZÚCS MÓNIKA

„Vége a játéknak, doktor”

■ KÁRPÁTI PÉTER: NICK CARTER AVAGY
VÉGSŐ LESZÁMOLÁS DR. QUARTZCAL ■

Tóth Ildikó (Zanoni) és Magyar Attila (Nick Carter)

A detektívkirály Nick Carter bravúros nyomásairól szóló, évtizedeken át hetente megjelenő füzetek nemcsak Amerikában, hanem Európa számos országában, így Magyarországon is hallatlanul népszerűek voltak az 1910-es, 1920-as években. Kárpáti Péter évek óta gyűjti a történeteket, meséket egy nagyobb műhöz; az így megjelent sztorik egyikéből született a *Nick Carter*. A darab a bűnügyi történeteknek azt a típusát veszi alapul, amelyben a tévedhetetlen detektív és a nagystílú, cinikus bűnöző egyenrangú ellenfelek, és a bűnügy voltaképpen kihívás, hogy erejüket, találékonyágukat összemérjék. Az ördögi gonosztevő (itt Dr. Quartz) célja nem egyszerűen a bűn elkövetése, hanem az ősellenség (Nick Carter) kelepcebe csalása és végleges legyőzése.

Am a darab mégsem igazi krimi, mert míg a detektívtörténetek egy logikai alapon nyugvó öntörvényű világban játszódnak, addig Kárpáti szereplői állandóan változó körülmények között mérkőznek meg egymással, s macska-egér harcukban nem a racionalitás, hanem a fantázia szabadsága érvényesül. Folyamatosan az a benyomásunk, mintha a két szereplő nem megélné, csak eljátszaná mindazt, ami vele történik. És a darab befejezése bizonyossá teszi sejtésünket: két kamasz (vagy gyerek) játékait láttuk, akik beleképzelték magukat

Tamásy Andrea felvétele

TARJÁN TAMÁS

N/Euro

■ URS WIDMER:
TOP DOGS ■

A Kamra kicsiny játékerébe kereszt alakban elhelyezett, elegáns-egyszerű dobogókat fektetett Bagossy Levente díszlettervező. A hosszabbik ág vívópástként is hat, s egy kopár, színpadszerű zugolyban végződik. A jelenetek java a „kereszt” metszésében zajlik. A jelmezeket összehangoló, a tér tónusához igazító Földi Andrea fekete-fehér-szürkében járattja a nyolc figurát. Ruhájukról leri ugyan, hogy nem konfekcióból öltözködnek, de inkább a személyiségtől megfosztó intézeti uniformisként, egyben ironikus gyász kollekcióként hatnak az öltönyök, kosztümök.

A figurák valamennyien elbocsátott topmenedzserek, akik tegnap még sikeres énjüket gyászolják, és a karrierjük megtöréséből fakadó testi-lelki bajukat cipelik keresztként. Nagyon úgy fest, hogy az éppen zajló csoportterápiás talpraállítás során a kutya sem néz e kiebrudalt nagykutya felé: az ön- és az egymást gyógyítás

marakodásával, szolidaritásával, apátiájával igyekeznek kikerülni a gödörből. A Bagossy László rendező készítette magyar változatba az eredetihez képest feszültséget és érdekességet visz, hogy nem többé-kevésbé reménytelen idősebbek, hanem a fiatal középnemzedék amolyan kezdő harmincasnak vélhető kárvallottjai világítják át a velük történeteket.

A svájci Urs Widmer publicisztikus karakterű, elmés szövegkollázsra nyit meg igazi mélységeket az ábrázolásban. Célba vesz egy kissé kétesnek és túlfizetettnek tekintett, viszonylag modern foglalkozást, és alig összetapasztott esettanulmányokban feldolgozza a csúcsmenedzserség kockázatait. A főleg a (réteg)nyelvi színeiben élő textus egy-egy pillanatra képes megszólítani minden olyan embert, akinek már okozott pszichés és egzisztenciális válságot hivatásának, megszokott szakmai környezetének kényszerű elhagyása, akit már fejbe kólintott a jelenkori társadalom racionális brutalitása. Hogy melyik társadalomé, azt a *Top Dogs* általános modell volta nem engedi firtatni (a szerepeket németesen írt nemzetközi személynevek táblácskái egyénítik a ruhák hajtókáin, ám a keresetet, költséget forintban számolják s így tovább).

Bagossy lendületes, szellemes kritikai struktúrákat hozott létre a „bukottak” vallomásaiból, replikáiból és kényszeredett társalgásaiból. Ezek a karikatúrák leginkább a főiskolai helyzetgyakorlatokra emlékeztetnek, és láncolatuk nem hosszabb, mint amennyit ebből a műfajból a szünet nélküli másfél óra játékidéjébe érdemes fogni. Rendező és színészei osztoznak abban az idegenkedésben, mely a mindenestül áruvá lett létnek, a pozíciók mámorának, a látványosan hamis, agresszív kommunikációnak szól. Szolid hadviselésük kipécézi, neveltségessé teszi a kudarc bekövetkeztéig szinte reflektálatlan vagy rosszul reflektált életüket. A mű mozaikos természete miatt alakokat nemigen formálhatnak. Negatív viselkedésminták, gesztussablonok, hiteltelen hangsúlyok kifigurázása, parodizálása történhet, hol könnyed, hol túlzó eszközökkel, mindig a csoporthoz tartók játékáramában. A nyolc színész a szisztematikus összerendezettségben bokorrímként hat – a szép és állandó összecsengés olykor monotonía, érdektelenség is.

Az ilyen típusú megjelenítő munkánál nem illendő bárkit is kiemelni. Ónodi Eszter azonban megérdemli: ő olyan szerencsétlen, ingerlő, fűlsértő személyiséget elevenít meg, akiben vibrálóan keveredik a meg- és eljátszás, s a kicsit kabarészerű számok mikrodrámákként is kibomlanak. A maga öt percét persze valamennyi közreműködő intelligensen és tehetségesen kidolgozza. Bertalan Ágnes és Fekete Ernő a látszólag mit sem sejtő utóbbinak a „becsalogatását” az önnevelő kihajítottak közé; Szabó Győző a lecsúszás

Nick Carter és Dr. Quartz küzdelmébe. Céljuk a játék harmadik résztvevőjének, Zanoninak, a gyönyörű, ám pokoli nőnek a meghódítása. Az egyre szabadabban csapongó játék során két férfi és egy nő lehetséges viszonyainak változatai bontakoznak ki. A kiszámíthatatlan démon hol az egyik, hol a másik férfi lelkes segítőjeként vagy ádáz ellenségeként jelenik meg, és mire minden variációt végigjátszanak, elfognak a történetek, s a játék immár visszavonhatatlanul, mindörökre véget ér. Zanoni új kalandokat keresni indul a tánciskolába, Cartert várják a „szent kötelességek” és a magolás, a doktor pedig egymaga olvassa tovább a legújabb Nick Carter-füzetet, amelyben ő már nincs benne.

A tatabányai előadás egy tornaszertárba helyezi a játékot, mályvaszínben játszó svédzsekrények, zsámolyok, birkózószőnyegek, kötelek, létrák és állványok közé (díszlet: Khell Zsolt). Novák Eszter és színészei a darab lényegét, vagyis a játékosságot, illetve a játékok mögötti emberi kapcsolatokat akarják megmutatni. Nincs könnyű dolguk, mert (hasonlóképpen a *Tótférő*hez vagy a *Pájkás János*hoz) Kárpáti Péter szerzői utasítások helyett „belső instrukciókkal” él, azaz maguk a szereplők mondják el, éppen mi is történik velük. „Mint két halálos viaskodásban álló kígyó csavarodunk egymásba” – közvetíti Quartz.

„Meglátja, hamarosan mind a ketten a szőnyegen heverünk” – válaszolja Carter, és csakugyan. A színészek természetesen nem illusztrálják az elmondottakat, hanem stilizált vagy éppen ellenpontosító játékokká fordítják át a szöveget. A doktor és a detektív első erőpróbája sportmérkőzésként (birkózás, szkander) jelenik meg a színen, ám úgy, hogy a szemben álló felek nem érnek egymáshoz: a birkózás során például a két szereplő két külön szőnyegen (hibátlan szinkronban!) gurul, vetődik és terül el.

A színészek könnyedén lépnek át egyik helyzetből és hangulatból a másikba, eközben nemcsak a felvett szerepeket mutatják meg, hanem az őket játszó mögöttes figurákat is. Magyar Attila kicsi, mérges Nick Carterének hátterében egy leendő kispolgárt sejtünk, aki a maga vágyképét fogalmazza meg azzal, hogy a legendás detektív szerepébe bújik. Egy bumfordi lélek az eszményi férfi pózaiban próbálja legyőzni saját pipogyaságát. Széles László Dr. Quartz sem tűnik ördögi gonosztevőnek, inkább kedves sviháknak. Szemlátomást ő az, aki a leginkább kedvét leli a játékban, és sosem fog tudni kilépni belőle. Tóth Ildikó Zanonija minden pillanatban változik, ő a kiismerhetetlen nő, aki állandóan belekavar a fiúk játékába, hogy újra és újra magára irányítsa a figyelmet. Amikor úgy tűnik, hogy a fiúk mégis fölébe kerekednek, megsértődik, és végleg faképnél hagyja őket.

Novák Eszter rendezése a szöveg sokféle utalását számos előadói műfaj (cirkusz, szónoki beszéd, reklám stb.) felidézésével teatralizálja, emellett konkrét filmeket (*Hair*, *Volt egyszer egy Vadnyugat* stb.) citál. Ám ezek a formák nem a színházi helyzetre reflektálnak ironikusan (ahogy azt számos más előadásban láthattuk): a szereplők nem színházat játszanak, hanem – mint a gyerekek – elszánt odaadással feledkeznek bele a játékba, és az válik fontossá, ami ezalatt megtörténik köztük. Vagyis az, hogy ez az utolsó nagy játék. Aki ebből a szertárból kilép, végérvényesen távozik egy másik, szorgos, biflázós vagy éppen felszínesen léha világba, ahol nem játékok, hanem játszmák vannak, s akinek ez nem tetszik, örökre magára marad.

KÁRPÁTI PÉTER: NICK CARTER AVAGY VÉGSŐ LESZÁMOLÁS DR. QUARTZCAL (Jászai Mari Színház, Tatabánya)

DÍSZLET: Khell Zsolt. JELMEZ: Zeke Edit. ZENE: Kim Novak. RENDEZŐ: Novák Eszter. SZEREPLŐK: Tóth Ildikó, Magyar Attila, Széles László.

Koncz Zsuzsa felvétele

A Top Dogs társulata

fiziológiáját; Vajdai Vilmos a félvak gőgöt; Rezes Judit az albániai újrakezdésbe beleboldogtalanodó boldogot; Takátsy Péter és Rajkai Zoltán két nem túl nagy nagykutya tudati elfátyolozódását. Egy-két kellékkal, valamint az öklükkel, néha végtagjaikkal, fejükkel mindannyian úgy játszanak, mintha báboznának. A stílus elemeltségéről, a mozgás, mozgás groteszkumáról ez a fogás is sokat elárul.

Egészében a *Top Dogs* előadása dokumentáció a 2000 körüli esztendőkről, ahol az erősödő globalitás nagy falanszterében minden céhnek és cégnek – a menedzsereknek is – megvan a maga kis falansztere. A tépett idegzetű hősök darabbeli csoportmunkája technikai értelemben és az összjáték mechanizmusát nézve jó (időnként újszerű) művészi tréning lehetett az alkotóknak, a néző pedig a fragmentált, illusztratív „doku” derűs szemlélésének módszerét gyakorolhatja.

URS WIDMER: TOP DOGS (Kamra)

DÍSZLET: Bagossy Levente. JELMEZ: Földi Andrea. ÁTDOLGOZTA ÉS RENDEZTE: Bagossy László.

SZEREPLŐK: Bertalan Ágnes, Fekete Ernő, Ónodi Eszter, Rajkai Zoltán, Rezes Judit, Szabó Győző, Takátsy Péter, Vajdai Vilmos.